

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ตามลำดับต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในกรุงเทพมหานคร ทั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในกรุงเทพมหานคร ตามทัศนะของครูและนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาสภาพและปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยด้วยวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประเภทต่าง ๆ คือจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่เอกสารจากกองศาสนศึกษา กรมการศาสนา ระเบียบ คำสั่ง มติที่กรรายงานการประชุมและเอกสารอื่น ๆ ของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย และจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ วารสาร บทความ สรุปผลการสัมมนา หลักสูตร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย

2. การวิจัยแบบสำรวจ

2.1 การเลือกตัวอย่างประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือครูและนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่สังกัดกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 650 คน โดยแยกเป็นครูจำนวน 290 คน นักเรียนจำนวน 360 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling)

2.2 การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม 2 ฉบับคือ แบบสอบถามสำหรับครู และแบบสอบถามสำหรับนักเรียน แบบสอบถามประกอบด้วย 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแบบเลือกตอบเกี่ยวกับสภาพของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ตอนที่ 3 แบบสอบถามแบบประมาณค่า เกี่ยวกับปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ตอนที่ 4 แบบสอบถามแบบปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามครูและนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ด้วยตนเอง โดยมีหนังสือแนะนำตัวจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถึงผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถาม

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.4.1 วิเคราะห์ข้อมูลด้านสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าร้อยละ

2.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้ค่ามัธยิม เลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.4.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาคือของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในด้านการบริหาร ด้านการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมและด้านความร่วมมือที่ได้รับ นำมารวบรวมสรุปเป็นความเรียง

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 สถานภาพทั่วไปของครูโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาวันในกรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่าครูที่ตอบแบบสอบถามเป็นชาย 265 คน คิดเป็นร้อยละ 93.31 เป็นเพศบรรพชิต 254 รูป หรือร้อยละ 89.44 ส่วน 19 คน เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 6.69

ส่วนใหญ่ร้อยละ 74.30 มีอายุอยู่ระหว่าง 20-30 ปี มีวุฒิการศึกษาทางครูระดับปริญญาตรี ร้อยละ 25.70 และร้อยละ 86.62 มีวุฒิทางธรรมระดับมัธยมศึกษา เอก ส่วนวุฒิทางบาลีนั้นครูจำนวนสูงสุดร้อยละ 23.59 มีวุฒิทางบาลีประโยค 4

ประสบการณ์การทำงานในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาวันของครูส่วนใหญ่ร้อยละ 44.01 มีประสบการณ์การทำงาน 2-4 ปี ส่วนครูที่มีประสบการณ์การทำงานนานกว่า 10 ปี มีเพียงร้อยละ 7.04

ส่วนชั่วโมงในการปฏิบัติงานในโรงเรียนนั้นครูส่วนใหญ่ร้อยละ 70.10 ปฏิบัติหน้าที่สัปดาห์ละ 1-3 ชั่วโมง และหน้าที่ในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาวันของครูจำนวนสูงสุดร้อยละ 66.20 ทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว รองลงมาจำนวนร้อยละ 26.76 ทำหน้าที่สอนและบริหารงานของโรงเรียนด้วย

1.2 สถานภาพทั่วไปของนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาวันในกรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือเป็นหญิงร้อยละ 70.54 เป็นชายร้อยละ 29.46

นักเรียนร้อยละ 70.82 เรียนอยู่ระดับชั้นกลาง มีเพียงร้อยละ 29.18 ของผู้ตอบแบบสอบถามเรียนอยู่ระดับชั้นสูง

ผลการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนสามัญ ส่วนใหญ่ร้อยละ 44.47 มีผลการเรียนอยู่ในระดับดี รองลงมาจำนวนร้อยละ 43.63 มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

นักเรียนจำนวนสูงสุดร้อยละ 40.80 มีระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาวัน น้อยกว่า 1 ปี รองลงมาจำนวนร้อยละ 28.61 มีระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ระหว่าง 1-3 ปี

นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 35.41 มีผู้ปกครองประกอบอาชีพรับราชการ รองลงมาจำนวนร้อยละ 25.78 ผู้ปกครองประกอบอาชีพรับจ้าง และจำนวนร้อยละ 20.68 ผู้ปกครองมีอาชีพค้าขาย

ส่วนเหตุผลอันดับแรกที่นักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิกย์นั้น นักเรียนร้อยละ 41.08 เข้าเรียนเพราะต้องการความรู้เพิ่มเติมในวิชาต่าง ๆ รองลงมาจำนวนร้อยละ 24.65 เข้าเรียนเพราะสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา

นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 31.73 ให้เหตุผลว่าที่เลือกเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิกย์แห่งนั้น ๆ เพราะอยู่ใกล้บ้าน รองลงมาจำนวนร้อยละ 18.69 ให้เหตุผลว่าเพราะสะดวกในการเดินทาง และจำนวนร้อยละ 18.41 ให้เหตุผลว่าเป็นความประสงค์ของผู้ปกครอง

2. สภาพของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิกย์ในกรุงเทพมหานคร พบว่า

2.1 ครูมีความคิดเห็นต่อสภาพโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิกย์ ดังนี้

ก. ด้านการบริหาร โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิกย์มีการกำหนดชั้นก่อนการวางแผนการดำเนินงานไว้ชัดเจน และเป็นที่เข้าใจของผู้ร่วมงานซึ่งครูส่วนใหญ่มีความเข้าใจดีเกี่ยวกับระเบียบการบริหารและการปฏิบัติงานของโรงเรียน การดำเนินงานของโรงเรียนนั้น โรงเรียนได้มีการประชุมชี้แจงเพื่อความเข้าใจตรงกันในการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ ประมาณเดือนละ 1-2 ครั้ง

ก้านบุคลากรนั้น โรงเรียนได้กำหนดคุณสมบัติของผู้สอนไว้ชัดเจน และบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของโรงเรียน โรงเรียนได้จัดให้มีการแนะนำอบรมวิธีการสอนแก่ครูผู้สอน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ

สำหรับค่านางประมาณในการดำเนินงานของโรงเรียนนั้น โรงเรียนได้รับทุนการดำเนินงานจากผู้มีจิตศรัทธาบริจาค จากกรมการศาสนา ส่วนการใช้จ่ายเงินของโรงเรียนนั้นมีระเบียบการใช้จ่ายเงินที่เคร่งครัดรัดกุมมาก รายจ่ายของโรงเรียนนั้นครูส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนใช้จ่ายเงินไปในด้านอุปกรณ์การสอนมากที่สุด รองลงมาเห็นว่าใช้จ่ายเงินไปในงานแจกประกาศนียบัตรประจำปีมากที่สุด

ก้านอาคารสถานที่นั้น โรงเรียนมีอาคารสถานที่ โต๊ะ ฯลฯ เพียงพอกับความต้องการใช้สอย แต่ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนยังมีน้อย

ในค่านบริการที่ทางโรงเรียนจัดให้นักเรียนอย่างสม่ำเสมอสมควรยกมา

นั้น โคนัก รางวัลสำหรับนักเรียนในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งทุนการศึกษา

การปรับปรุงกิจการของโรงเรียนนั้น โรงเรียนโอนำผลการสอบ
แต่ละครั้งมาปรับปรุงการเรียนการสอน และเมื่อมีการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับโรงเรียน
พุทธศาสนาวินิจฉัย หรือการประชุมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น โรงเรียนได้จัดส่งกั
แทนเข้าร่วมทุกครั้ง และได้นำข้อเสนอแนะจากการประชุมสัมมนาเป็นประโยชน์ในการ
ปรับปรุงกิจการของโรงเรียน

ในด้านการศึกษากับผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนเคยเชิญผู้ปกครอง
มาประชุมเพื่อรับทราบเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียน และเคยนำข้อเสนอแนะของผู้ปกครอง
หรือบุคคลภายนอกมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงโรงเรียน ส่วนการประชาสัมพันธ์ให้บุคคล
ทั่วไปทราบการดำเนินงานของโรงเรียนโดยวิธีป้ายประกาศมากที่สุด

ข. ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน

ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หลักสูตรและประมวลการสอนวิชาศาสนา
นั้นมีความเหมาะสมและครอบคลุมวัตถุประสงค์แล้ว

การกำหนดเนื้อหาในการสอนวิชาศาสนาชั้น ครูส่วนใหญ่ยกหลักสูตร
เป็นหลัก รองลงมาคือประสบการณ์ของผู้สอน ในการเตรียมการสอนนั้นส่วนใหญ่พบว่าครูจะ
เตรียมการสอนทุกครั้งทีสอน มีเพียงส่วนน้อยที่เตรียมการสอนเป็นบางครั้ง

ส่วนวิธีการสอนที่ครูใช้มากที่สุดคือการบรรยาย รองลงมาคือการ
เล่านิทานประกอบบทเรียน และการตั้งปัญหา ในการเรียนการสอนนั้นครูได้เปิดโอกาสให้
นักเรียนซักถามหรือแสดงความคิดเห็นทุกครั้งทีสอน มีเพียงจำนวนน้อยทีสุกร้อยละ 2.11
ของครูที่ตอบแบบสอบถามว่าไม่เคยเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามเลย ในการให้นักเรียน
ไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมนั้นได้กระทำเป็นบางครั้ง ส่วนความร่วมมือของนักเรียนในการ
เรียนการสอน ครูส่วนใหญ่เห็นว่านักเรียนให้ความร่วมมือดีเป็นบางคน

ในด้านการสอน ครูส่วนใหญ่ตอบว่าได้ปลูกฝังทัศนคติและนิสัยที่ดีแก่
นักเรียนคือ ความรับผิดชอบ ความกตัญญู ความเมตตา กรุณา ความสามัคคี

ส่วนด้านการวัดผลการเรียน ครูส่วนใหญ่ใช้หลายวิธีประกอบกัน
คือใช้ข้อสอบ กูจากงานที่ทำ ฯลฯ

สำหรับการนำความรู้ที่เรียนไปปฏิบัตินั้น ครูส่วนใหญ่เห็นว่านักเรียน
นำไปปฏิบัติน้อย

ค. กำนกิจกรรรม

โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยในกรุงเทพมหานคร มีอาจารย์ฝ่ายกิจกรรมและมีคณะกรรมการนักเรียน ส่วนการจัดกิจกรรมของโรงเรียน เป็นหน้าที่ของอาจารย์ฝ่ายกิจกรรมร่วมกับคณะกรรมการนักเรียน ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งโรงเรียนได้แจ้งให้นักเรียนทราบวัตถุประสงค์ในการจัดทุกครั้ง และโรงเรียนเคยให้นักเรียนคิดริเริ่มและดำเนินการจัดกิจกรรมเอง สำหรับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นได้รับความร่วมมือจากนักเรียนเป็นอย่างดีทุกกิจกรรม

การจัดกิจกรรมทุกครั้งโรงเรียนได้ฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ และในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนทางโรงเรียนได้เปิดโอกาสให้นักเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยอื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะบางกิจกรรมเท่านั้น

ง. กำนความร่วมมือที่ได้รับ

การดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทย ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากวัดและคณะสงฆ์ กรมการศาสนา ธนาคาร ห้างร้าน บริษัท สำหรับกำนการศึกษาที่ทางราชการนั้นพบว่าโรงเรียนมีการศึกษาคู่กับทางราชการแต่ไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร

ส่วนความร่วมมือจากบุคคลากรและประชาชนนั้น ได้รับความช่วยเหลือบ้างและเมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับนักเรียนทางโรงเรียนได้แจ้งให้ผู้ปกครองทราบ ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเป็นบางครั้งเท่านั้น

ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนจากศิษย์เก่านั้นมีน้อย

ในกำนความร่วมมือจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยอื่น ๆ ปรากฏว่าโรงเรียนได้รับความร่วมมือทุกครั้ง เมื่อโรงเรียนต้องการความช่วยเหลือ

ความต้องการที่ครุส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนต้องการให้ทางราชการช่วยเหลือมากที่สุดคือ กำนการเงิน กำนวิชาการ กำนการประชาสัมพันธ์ และกำนค่าปรึกษาแนะนำ ตามลำดับ

2.2 นักเรียนมีความคิดเห็นต่อสภาพของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยดังนี้

ก. กำนการเรียนการสอน วิชาศาสนาที่นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจและตั้งใจเรียนมากที่สุดคือวิชาประวัติพระพุทธศาสนา นักเรียนจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 7.08

สนใจวิชาพุทธศาสนพิธี

ส่วนสาเหตุที่นักเรียนสนใจและตั้งใจเรียนวิชาศาสนานั้นนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นเรื่องที่มีประโยชน์สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รองลงมาเห็นว่ามีความรู้มีบ้างแล้ว จึงทำให้ตั้งใจเรียนมากขึ้น

เนื้อหาวิชาประวัติพุทธศาสนาที่นักเรียนเรียนอยู่นั้นมีเรื่องราวทรงกับความข้องการในบางเรื่อง และนักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเนื้อหาวิชาพุทธประวัติที่นั้นควรสอนให้มีรายละเอียดมาก ๆ ทุกตอน ส่วนเนื้อหาวิชาธรรมนั้นสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นบางเรื่องเท่านั้น

สำหรับพุทธศาสนพิธีที่นักเรียนปฏิบัติเป็นประจำคือ พิธีสวดมนต์ ไหว้พระ รองลงมาคือพิธีแม่เมกกา

ในค่านวิธีสอนที่ครูใช้มากที่สุดนั้น นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าได้แก่ การบรรยาย

ในขณะที่เรียนนั้นนักเรียนมีโอกาสดักถามหรือแสดงความคิดเห็น ทุกครั้งที่เรียน และนักเรียนได้ไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในสิ่งที่เรียนเป็นบางครั้ง ส่วนหนังสือที่นักเรียนส่วนใหญ่บอกว่าได้อ่านเพื่อเสริมความรู้ทางพระพุทธศาสนาและจริยธรรมคือหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและหลักธรรม รองลงมาคือหนังสือเกี่ยวกับพุทธประวัติและประวัติพุทธสาวก

ส่วนการเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าได้รับการปลูกฝังทัศนคติหรือนิสัยที่ดีคือ ความมีเมตตา กรุณา รองลงมาคือ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความรู้จักค่าของเวลา และสิ่งต่าง ๆ

ในการจัดกิจกรรมการเรียน นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าเมื่อมีการจัดกิจกรรมในห้องเรียนนั้นนักเรียนมีส่วนร่วมเป็นบางครั้ง ส่วนกิจกรรมที่ครูและนักเรียนร่วมกันจัดในชั้นเรียนและได้รับความสนใจจากนักเรียนมากที่สุด นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าได้แก่ การเล่านิทาน

การนำความรู้ที่ได้รับจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไปใช้ในชีวิตประจำวันนั้น นักเรียนส่วนใหญ่ตอบว่าใช้น้อย

ส่วนการมาเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่ามิยลให้การเรียนที่โรงเรียนสามัญดีขึ้น และการเรียนหรือการฝึกอบรมตามแนว

ทางพุทธศาสนา ที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น มีผลต่อจิตใจคือ มีความตั้งใจและมีสมาธิที่ขึ้น รองลงมาเห็นว่าทำให้มีความเยือกเย็น สุขุมและรอบคอบมากขึ้น

การมาเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีปัญหาใด ๆ นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าโรงเรียนให้ความสำคัญต่อความคึกคักคึกของนักเรียนพอสมควร

ข. ด้านกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่ตอบว่าโรงเรียนมีอาจารย์ฝ่ายกิจกรรมและคณะกรรมการนักเรียน ส่วนการจัดกิจกรรมของโรงเรียนนั้นเป็นหน้าที่ของคณะครูและนักเรียนทุกคน

ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง โรงเรียนได้แจ้งให้นักเรียนทราบวัตถุประสงค์ทุกครั้ง และโรงเรียนเคยให้นักเรียนคิดริเริ่มและดำเนินการจัดกิจกรรม ส่วนกิจกรรมที่โรงเรียนจัดและนักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทุกครั้งที่นั้น นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าได้แก่การจัดงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รองลงมาคืองานมอบประกาศนียบัตรและนิทรรศการศิลปะ

นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าทุกครั้งที่โรงเรียนจัดกิจกรรม ทางโรงเรียนได้ฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ส่วนการเปิดโอกาสให้นักเรียนจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรมด้วยนั้น นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนเปิดโอกาสให้เข้าร่วมเฉพาะบางกิจกรรมเท่านั้น

ค. ด้านความร่วมมือที่ได้รับ การมาเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของนักเรียนนั้น ผู้ปกครองได้ให้การสนับสนุนดีมาก ส่วนความร่วมมือของผู้ปกครองกับทางโรงเรียน นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าผู้ปกครองให้ความร่วมมือเป็นบางครั้ง

นักเรียนส่วนใหญ่ตอบว่าครูที่โรงเรียนสามัญไม่ทราบการมาเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของนักเรียน

ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนนั้น นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าได้รับความร่วมมือก็จากครูและนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่น ๆ และมีการร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างศิษย์เก่ากับนักเรียนปัจจุบันของโรงเรียน

3. ปัญหาที่ต่าง ๆ ของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในกรุงเทพมหานคร
พบว่า

ก. ด้านการบริหาร โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมีปัญหามากในเรื่อง
โรงเรียนขาดเงินในการดำเนินงาน ทำให้โครงการต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามแผนการที่กำหนด
ไว้ ส่วนเรื่องที่มีปัญหาน้อยได้แก่จำนวนบุคลากรของโรงเรียนที่รับผิดชอบ ไม่ได้มีส่วน
กัน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ส่วนเรื่องที่โดยเฉลี่ยแล้วครูมีความเห็นว่ามีปัญหา
น้อยที่สุด คือโรงเรียนไม่มีแบบแผนในการปฏิบัติงานที่แน่นอน

ข. ด้านหลักสูตร การเรียนการสอน ครูมีความเห็นว่ามีปัญหามากในเรื่อง
นักเรียนไม่สนใจเรียนอย่างจริงจัง และโรงเรียนไม่สามารถติดตามผลนักเรียนในการนำ
เอาความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในขณะที่นักเรียนเห็นว่า เป็นปัญหาน้อย ส่วนเรื่องอื่นๆ
ที่ครูมีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีปัญหาน้อย ได้แก่ เนื้อหาวิชาศาสนาไม่เหมาะสมกับเวลา
เรียน วิชาศาสนาคล้ายคลึงกับเนื้อหาที่นักเรียนเรียนในโรงเรียนสามัญทำให้เกิดความ
เบื่อหน่าย ในขณะที่นักเรียนเห็นว่า เป็นปัญหาน้อยที่สุด

ส่วนปัญหาที่ครูและนักเรียนมีความเห็นตรงกันว่าเป็นปัญหาน้อยคือ ภาษา
ธรรมยากเกินไปทำให้เด็กเรียนไม่เข้าใจ วิชาศาสนามุ่งให้นักเรียนมีความรู้ความจำมากกว่า
การนำไปประยุกต์ปฏิบัติ

ค. ด้านกิจกรรม ครูมีความเห็นว่าโรงเรียนมีปัญหาในเรื่องขาดความ
พร้อมด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการจัดกิจกรรม และโรงเรียนไม่มีทุนทรัพย์สนับสนุน
เพียงพอในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ส่วนเรื่องอื่น ๆ ที่ครูมีความเห็นว่ามีปัญหา
น้อยได้แก่ บุคลากรของโรงเรียนขาดความริเริ่มในการจัดกิจกรรม เวลาในการจัดกิจกรรม
มีน้อยเกินไป และเรื่องที่โดยเฉลี่ยแล้วครูมีความเห็นว่ามีปัญหาน้อยที่สุดคือ ไม่ได้รับความ
ร่วมมือในการจัดกิจกรรมจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยอื่น ๆ ส่วนนักเรียนโดยเฉลี่ย
แล้วเห็นว่าปัญหาด้านกิจกรรมเป็นปัญหาน้อยที่สุดทุกด้าน

ง. ด้านความร่วมมือที่ได้รับ ครูมีความเห็นว่ามีปัญหามากเรื่องประชาชน
ทั่วไปมองไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย
จึงไม่ให้ความสนใจหรือร่วมมือ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องยังไม่ให้ความสนใจช่วยเหลือ
อย่างจริงจัง ในขณะที่นักเรียนเห็นว่า เป็นปัญหาน้อย ส่วนด้านอื่น ๆ นั้นครูเห็นว่าไม่มีปัญหา

น้อยทุกท่าน ได้แก่ ผู้ปกครองไม่เข้าใจวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของโรงเรียนพุทธศาสนาวินยาศึกษาจึงไม่สนับสนุนให้นักเรียนมาเรียน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับนักเรียนและทางโรงเรียนแจ้งให้ทางบ้านทราบแต่ไม่ได้รับความร่วมมือ ขาดความร่วมมือระหว่างครูและนักเรียนในการปรับปรุงกิจการของโรงเรียน เป็นต้น ในขณะที่นักเรียนเห็นว่าเป็นปัญหาน้อยที่สุด

4. ข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนในการปรับปรุงโรงเรียนพุทธศาสนาวินยาศึกษา สรุปได้ดังนี้

ก. ข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหาคำถามการบริหาร

- ควรกำหนดรูปแบบการบริหารของโรงเรียนพุทธศาสนาวินยาศึกษาให้ชัดเจนและเป็นแบบเดียวกัน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และได้มาตรฐานใกล้เคียงกัน

- ควรร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวินยาศึกษา ในการวางแผน โครงการและแก้ไขจุดบกพร่องที่เกิดขึ้น

- ส่งเสริม อบรมและให้ความรู้ด้านการดำเนินงานแก่บุคลากรฝ่ายบริหารซึ่งส่วนมากไม่เคยศึกษาคำนี้มาก่อน

- ควรให้คณะสงฆ์ระดับสูงร่วมมือในกิจการค่านนี้ให้มากกว่าที่เป็นอยู่

- ควรให้บุคลากรในโรงเรียนมีโอกาสฝึกอบรมด้านการสอนโดยขอความร่วมมือจากหน่วยราชการ เช่น วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย

ข. ข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหาคำถามหลักสูตรการเรียนการสอน

- ควรจัดหลักสูตรให้ได้มาตรฐาน และสัมพันธ์กันระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวินยาศึกษา และโรงเรียนทั่วไป เพื่อให้ให้นักเรียนที่มาเรียนได้ประโยชน์อย่างแท้จริง

- หลักสูตรต้องไม่ซ้ำซ้อนกันและควรคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ของเด็กแต่ละวัย

- ควรประชุมวิเคราะห์หลักสูตรและร่วมกันทำจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยการจัดประชุมสัมมนาหลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมกว่าที่เป็นอยู่

- ควรจัดให้มีแบบเรียนเป็นรูปเล่มมาตรฐาน มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับเวลาเรียน ปรับเนื้อหาไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน และควรเน้นการนำไปปฏิบัติมากกว่าความรู้ความจำ

- ควรให้ความร่วมมือในการอบรมแนะแนววิธีการสอนแก่คณะครูผู้สอน เช่น การใช้อุปกรณ์การสอน เชื้อวิทยากรที่เชี่ยวชาญมาสาธิตการสอนแบบต่าง ๆ
- ควรสอนเน้นการนำหลักธรรมไปปฏิบัติให้เข้ากันได้แก่เหตุการณ์ปัจจุบันและสามารถนำไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้
- ควรมีมาตรฐานการเรียนการสอนและการวัดผลให้เป็นอันหนึ่งอัน

เดียวกัน

ก. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาค้นกิจกรรม

- ควรจัดกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมด้านสร้างสรรค์และส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี โดยเน้นความสำคัญของพระพุทธศาสนาเป็นหลัก
- การจัดกิจกรรมของให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน และเป็นกิจกรรมที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน
- ควรให้นักเรียนมีโอกาสดำเนินงานด้านกิจกรรมร่วมกับคณะครูมากขึ้น
- การจัดกิจกรรมของโรงเรียนควรเผยแพร่ไปสู่ภายนอกเพื่อประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านศาสนาของโรงเรียนด้วย
- ควรมีการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในการจัดกิจกรรมให้มากขึ้น

ง. ข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหาค้นความร่วมมือที่ได้รับ

- โรงเรียนทั่วไปควรจัดวิชาศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ให้สอดคล้องกับโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อให้นักเรียนได้รับประโยชน์มากยิ่งขึ้น
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเผยแพร่และประชาสัมพันธ์งานด้านโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ทางวัดดำเนินการอยู่ให้เป็นที่ทราบทั่วกันเพื่อจูงใจให้นักเรียนเข้าเรียนมากขึ้น
- โรงเรียนทั่วไปควรให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในการสนับสนุนและแนะนำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการศึกษาวิชาศาสนาและจะเป็นการร่วมมือกันระหว่างวัดกับโรงเรียนในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน
- การดำเนินงานของโรงเรียน ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ ทางราชการควรพิจารณาความสำคัญค่านี้อย่างจริงจังและคลอบคลั่งทั้งด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์การเรียนการสอน

- ผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของโรงเรียนได้
มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยทั้งเอกสารและการสำรวจ ทำให้ทราบข้อเท็จจริงซึ่งควรจะนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1. จากผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพทั่ว ๆ ไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 สภาพทั่ว ๆ ไปของครูโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ พบว่าส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสงฆ์ มีครูฆราวาสเพียงร้อยละ 10.56 เท่านั้น ซึ่งครูฆราวาสเหล่านี้จะทำหน้าที่สอนวิชาเลือกต่าง ๆ จึงนับได้ว่าในค่านุเคราะห์นี้เป็นไปตามรูปแบบส่วนใหญ่ของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ที่สังกัดกรมการศาสนา ซึ่งได้กำหนดให้โรงเรียนตั้งอยู่ในวัดและดำเนินงานโดยพระสงฆ์¹ ทั้งนี้เนื่องจากทางราชการมีนโยบายจะส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าธรรมจรรยา ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณี โดยใช้พระสงฆ์และวัดเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ให้การศึกษาทางค่านิยม จรรยาและศาสนาแก่เด็กนั้นจะทำให้เด็กเรียนได้ทั้งความรู้และแบบอย่างความประพฤติอันดีงามของพระสงฆ์ ขณะเดียวกันเป็นการฟื้นฟูบทบาททางด้านการศึกษาของพระสงฆ์และวัดให้กลับคืนมา ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่สังคมในการแก้ไขปัญหาด้านค่านิยมของเด็กและเยาวชนได้ส่วนหนึ่ง

ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 74.30 มีอายุระหว่าง 20-30 ปี ผู้วิจัยมีความเห็นว่าวัยนี้เป็นวัยที่เหมาะสมแก่การทำงาน โดยเฉพาะครูที่เป็นพระภิกษุสงฆ์นั้นการทำงานด้านเผยแพร่พระศาสนานั้นต้องอาศัยความศรัทธา ความเสียสละ และมีความพร้อมทั้งกำลังกาย และกำลังสติปัญญา ซึ่งตรงกับความเห็นของ สวนา พรพัฒน์กุล² ที่มีความเห็นว่า

¹กรมการศาสนา, กองศาสนศึกษา ฝ่ายศาสนสถานศึกษา, เอกสารเกี่ยวกับการสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ทั่วราชอาณาจักร ประจำปี 2523, หน้า 88.

²สวนา พรพัฒน์กุล, "การศึกษาและการดำรงสมณเพศของสงฆ์ไทย" รายงานการวิจัย (ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2524), หน้า 4 - 2.

พระสงฆ์ที่มีอายุต่ำกว่า 30-39 ปี นั้นอยู่ในวัยฉกรรจ์ เป็นวัยที่เหมาะสมแก่การทำงานอย่างจริงจัง และจากการศึกษาพบว่า โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่จะดำเนินงานโดยพระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ในวัยกำลังศึกษาเล่าเรียนซึ่งมีทั้งระดับโรงเรียนพระปริยัติธรรมและมหาวิทยาลัยสงฆ์ ส่วนพระสงฆ์ผู้ใหญ่ที่สนใจทำงานด้านนี้มีจำนวนน้อยซึ่งมีพระบางรูปไม่ทราบว่าจะได้จัดการศึกษาโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยให้แก่เด็กและเยาวชน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าพระสงฆ์เหล่านี้มีภารกิจทางศาสนาทำก่อนแล้ว แต่ก็ยังมีบางแห่งที่มีพระราชาคณะทุกรูปทำหน้าที่เป็นกรรมการที่ปรึกษาและพระสงฆ์ในวัด เป็นผู้สอนทั้งหมด¹

ด้านวุฒิการศึกษานั้น ครูในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยมีวุฒิการศึกษาทางครูในทุกระดับ กล่าวคือจำนวนร้อยละ 25.70 มีวุฒิทางครูถึงระดับปริญญาตรี รองลงมาร้อยละ 19.37 ระดับ พ.กศ. ร้อยละ 13.03 มีวุฒิ พ.ม. และมีวุฒิทางครูสูงกว่าระดับปริญญาตรี ร้อยละ 1.76 ในส่วนของครูที่เป็นพระสงฆ์นั้นมีทั้งพระภิกษุที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์และกำลังศึกษาอยู่ ซึ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งมีหลักสูตรสาขาครุศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรมพระภิกษุให้รู้วิธีสอนและมีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาการและอบรมสั่งสอนธรรมให้แก่ประชาชน² ส่วนวุฒิทางธรรมนั้นปรากฏว่าครูร้อยละ 86.67 มีความรู้ทางธรรมถึงระดับนักธรรมเอก ซึ่ง แสง จันทร์งาม กล่าวว่า "พระภิกษุสามเณรส่วนมากที่เรียนจบนักธรรมชั้นโทหรือชั้นเอกแล้ว นับว่ามีความรู้ทางธรรมเพียงพอที่จะสอนประชาชนได้..."³ นอกจากนี้จากการสำรวจพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดให้มีการอบรมครูผู้สอนก่อนโรงเรียนเปิดภาคการศึกษาอยู่เป็นประจำทุกปี โดยให้การอบรม

¹ สัมภาษณ์พระมหาเจสสิยว, เลขาธิการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย วัดเบญจมบพิตร, วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2528.

² สายทิพย์ จิตตมาศ, "บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในสังคมไทย 2489-2526" (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 106.

³ แสง จันทร์งาม, "พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน," สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 6 (ธันวาคม 2511-กุมภาพันธ์ 2512): 14.

เกี่ยวกับค่านิจวิทยาการ เรียนการสอน การใช้อุปกรณ์ และวิธีสอน จึงพอสรุปได้ว่าครูส่วนใหญ่มีความรู้ดีและสามารถถ่ายทอดวิชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนประสบการณ์การทำงานในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคณ์นั้น พบว่าครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 2-3 ปี ซึ่งใกล้เคียงกับการวิจัยของ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์¹ ที่พบว่า ประสบการณ์การทำงานของครูในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคณ์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์น้อยมาก เพียง 1-3 ปี ทั้งนี้เนื่องจากครูเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุที่กำลังศึกษาอยู่ และระหว่างที่ศึกษาอยู่นี้ได้ทำงานด้านศาสนาคือให้การสอนแก่นักเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคณ์พร้อมกันไปด้วย ดังนั้นเมื่อพระเหล่านี้จบการศึกษา ก็มักลาสิกขาบทหรือไปศึกษาต่อ ภาลา จึงทำให้โรงเรียนต้องเปลี่ยนตัวบุคลากรอยู่เสมอ² ส่วนครูฆราวาสนั้นเป็นครูอาสาสมัครสอนด้วยความสมัครใจ ระยะเวลาในการทำงานจึงขึ้นอยู่กับความพอใจ เป็นสำคัญ ซึ่งการทำงานด้านการศึกษา นั้นจะต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงานมากพอสมควร จึงจะทำให้การศึกษาเจริญก้าวหน้าและมั่นคงได้ โดยเฉพาะการสอนและอบรมศีลธรรมนั้น ควรมอบให้ครูที่มีประสบการณ์ยาวนานเป็นผู้อบรม ส่วนครูฆราวาสนั้นส่วนใหญ่เป็นครูที่สอนวิชาเสริมและมีความรู้ความสามารถและความถนัดในแต่ละวิชา ๆ ไป มีทั้งมาจากโรงเรียนสามัญทั่วไปและศิษย์เก่าของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคณ์

การปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน ครูส่วนใหญ่มีชั่วโมงการทำงานสัปดาห์ละ 1-3 ชั่วโมง ซึ่งเป็นไปตามการกำหนดเวลาเรียนวิชาบังคับตามหลักสูตรที่ทุกโรงเรียนต้องสอนวิชาบังคับให้ครบทั้งสามวิชา วิชาละประมาณ 50 นาที ส่วนวิชาเลือกนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียนและความสมัครใจของผู้เรียน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าจำนวนชั่วโมงในการปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนของครูมีน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนพุทธศาสนา

¹ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, บทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคณ์ที่มีต่อเยาวชน, หน้า 165.

²พระครูอุคมพิทยากร (ฉิม อีสุสรตฺถโม), ความเป็นมาและการบริหารของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคณ์, หน้า 10.

วันอาทิตย์ เปิดให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนเฉพาะในวันอาทิตย์เท่านั้น และบางโรงเรียนก็มีได้เปิดสอนตลอดทั้งวัน

ส่วนหน้าที่ในโรงเรียนนั้นพบว่าครูจำนวนร้อยละ 66.20 ทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว มีจำนวนร้อยละ 26.76 ทำหน้าที่สอนและบริหารงานด้วย ซึ่งจากการศึกษาทำให้ทราบว่าครูที่ทำหน้าที่ทั้งสองอย่างคือสอนและบริหารงานนั้นมีชั่วโมงการทำงานมากกว่า 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรเตรียมงานล่วงหน้าก่อนถึงวันอาทิตย์ ซึ่งบางโรงเรียนพบว่าครูซึ่งทำหน้าที่บริหารอยู่ประจำสำนักงานทุกวันตั้งแต่เวลา 13.00 น. เป็นต้นไป เช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดราชาธิวาส โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดอนงค์าราม โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดวรนิเวศ ฯลฯ ส่วนหน้าที่นอกเหนือจากการสอนและบริหารแล้ว พบว่าหน้าที่อื่น ๆ ที่ครูต้องทำได้แก่ หน้าที่ในการบริการและประชาสัมพันธ์งานของโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีจำนวนบุคลากรน้อย ครูต้องรับหน้าที่การงานหลายด้าน

1.2 จากผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ร้อยละ 70.54 ของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง ส่วนนักเรียนชายมีเพียงร้อยละ 29.46 ทั้งนี้เนื่องจากในระดับชั้นกลางและชั้นสูงนั้นปรากฏว่าเกือบทุกโรงเรียนจะมีจำนวนนักเรียนหญิงมากกว่านักเรียนชาย ต่างจากระดับชั้นต้นที่มีจำนวนนักเรียนชายและหญิงในจำนวนเท่า ๆ กัน ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าอาจเป็นไปได้ที่ระยะวัยรุ่นนั้นนักเรียนหญิงให้ความสนใจศึกษาศาสนามากกว่านักเรียนชาย เพราะจากการวิจัยของ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา¹ ได้ศึกษาค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 3,000 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและนิสิตนักศึกษาจากทุกภาคของประเทศไทย พบว่าในค่านิยมธรรมและศาสนานั้น หญิงมีค่านิยมค่านิยมธรรมและศาสนาสูงกว่าชาย

¹ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, "ค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย" รายงานการวิจัยทุนรัชกาลที่หกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

นักเรียนจำนวนร้อยละ 70.82 ศึกษาอยู่ในระดับชั้นกลางของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ มีเพียงจำนวนร้อยละ 29.18 ของนักเรียนที่คอมแมบสอบถามเท่านั้นที่เรียนอยู่ในระดับชั้นสูง ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนนักเรียนระดับชั้นสูงมีน้อยมากเมื่อเทียบกับระดับชั้นกลาง เพราะนักเรียนระดับชั้นสูงนั้น เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสามัญ ซึ่งส่วนใหญ่มีกิจกรรมมาก บางครั้งมาสมัครเรียนแต่ไม่มาเรียน โรงเรียนหลายแห่งจึงต้องปิดการเรียนการสอนระดับนี้ไปโดยปริยาย¹ และจากการศึกษาวิเคราะห์สาเหตุที่เด็กวัยรุ่นระยะกลาง (อายุ 16-19) ในกรุงเทพฯ เห็นทางศาสนาของ โสภก ฐิติกุลชัย² พบว่าสาเหตุที่เด็กวัยรุ่นระยะกลางส่วนใหญ่ไม่สนใจที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนานั้นเนื่องจากไม่สนุก ไม่น่าสนใจ ไม่มีเวลา และไม่ศรัทธาที่จะศึกษา ส่วนผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่นักเรียนระดับชั้นสูงสมัครเข้าเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์น้อยนั้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุอื่น ๆ อีกเช่น นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายบางโรงเรียนต้องเตรียมตัวเพื่อศึกษาต่อในระดับชั้นสูง นักเรียนส่วนหนึ่งซึ่งมีทั้งหญิงและชายต้องเรียนวิชาทหาร (ร.ค.) ในวันอาทิตย์ หรือมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนระดับนี้ เช่น คนตรี กีฬา สดงานเรีงรมย์ ฯลฯ

ส่วนระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์นั้น นักเรียนจำนวนร้อยละ 40.80 มีระยะเวลาศึกษาน้อยกว่า 1 ปี ส่วนนักเรียนที่มีระยะเวลาศึกษามา 1-3 ปี มีจำนวนร้อยละ 28.61 นับว่ามีจำนวนน้อย ซึ่งตามหลักสูตรของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ถ้านักเรียนเข้าศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นต้นจนจบหลักสูตรชั้นสูงของโรงเรียน ต้องใช้เวลาเรียนทั้งสิ้น 12 ปี แต่จากการสำรวจครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างไคแก่ นักเรียนระดับกลาง (ม.1-ม.3) และระดับสูง (ม.4-ม.6) ซึ่งมีจำนวนมากที่มีเวลาเรียนน้อยกว่า 1 ปี และเมื่อพิจารณาจากตารางที่ 4 พบว่าจำนวนนักเรียนที่มีระยะเวลาศึกษาใน

¹ สัมภาษณ์ พระครูอุคมปริยัติคุณากรณ์, เลขานุการโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ วัดราชาธิวาส, 3 กุมภาพันธ์ 2528.

² โสภก ฐิติกุลชัย, "การศึกษาวิเคราะห์สาเหตุที่วัยรุ่นระยะกลางในกรุงเทพฯ เห็นทางศาสนา" รายงานการวิจัย (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2522).

โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ระหว่าง 7-9 ปี และ 10 ปี มีจำนวนน้อยมาก (ร้อยละ 5.38 และ 1.13 ตามลำดับ) ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมีไค้มังคัมหรือกำหนดว่านักเรียนจะต้องมีพื้นฐานตามหลักสูตรของโรงเรียน ซึ่งมีอยู่ 4 ระดับคือ ระดับชั้นเตรียม ชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นสูง ดังนั้นการรับสมัครนักเรียนเข้าศึกษาตามระดับความรู้ในโรงเรียนสามัญ ทำให้นักเรียนมีความสะดวกในการเข้าเรียนโดยไม่ต้องเริ่มตั้งแต่ระดับต้น แต่การเล่าเรียนนั้นต้องอาศัยเวลา ความสมัครใจ และความศรัทธาเป็นสำคัญ จึงมีนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่สมัครเข้าเรียนในตอนต้นปี แต่เมื่อถึงปลายปีจะขาดเรียนหรือขาดสอมไป และเมื่อเปิดภาคการศึกษาใหม่บางคนก็สมัครเข้าเรียนอีก

สำหรับเหตุผลที่นักเรียนเข้าศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย นั้น พบว่าเหตุผลอันดับแรกที่นักเรียนจำนวนร้อยละ 41.08 เข้าศึกษาเพราะต้องการความรู้เพิ่มเติมในวิชาต่าง ๆ มีเพียงร้อยละ 24.65 เท่านั้นที่เข้าศึกษาเพราะสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งจากผลการวิจัยของพัฒนา ชูเชื้อ¹ พบว่านักเรียนร้อยละ 67.74 มาเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม ส่วนที่เหลือมาเรียนเพราะครูอาจารย์ต้องการให้มาเรียน หรือผู้ปกครองให้มาเรียน และผลการวิจัยของ เจียรนัย พงษ์ศิริวาทย์² พบว่าเหตุผลที่นักเรียนเข้ามาเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยนั้น เพราะสนใจทางพระพุทธศาสนาและสนใจที่จะเรียนวิชาธรรมะภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นวิชาเลือกที่เสริมทักษะทางภาษาอังกฤษ สำหรับวิชาเลือกที่โรงเรียนพุทธศาสนาจักริให้นักเรียนนั้นส่วนใหญ่เป็นวิชาสามัญ เช่น ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ วาดศิลป์ นาฏศิลป์ ฯลฯ การเปิดสอนวิชาพิเศษเหล่านี้เพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน แต่นักเรียนทุกคนต้องเรียนวิชาบังคับคือวิชาพระพุทธศาสนา³ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า นักเรียนที่เข้าศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวิน

¹พัฒนา ชูเชื้อ, การศึกษาเรื่องการอบรมพุทธศาสนาและความคิดเห็นของเข่าที่มีต่อพุทธศาสนาในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย, บทคัดย่อ.

²เจียรนัย พงษ์ศิริวาทย์, การสอนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในเขตกรุงเทพมหานคร, บทคัดย่อ.

³สัมภาษณ์พระมหาสำราญ, อุดมวิโร, รองผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย วัดประยุรวงศาวาส และประธานศูนย์กลางผู้สัมพันธ์ โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย, 7 กรกฎาคม 2528.

อาทิตย์ ด้วยเหตุผลใดก็ตาม สิ่งที่น่าเรียนจะไ้รับก็มีประโยชน์ต่อตนเองทั้งสิ้น ทั้งด้านความรู้ การประพฤติปฏิบัติที่มีแบบอย่างอันดีงาม และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในวันหยุด นอกจากนั้นการที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยเปิดสอนวิชาเสริมหรือวิชาพิเศษให้แก่แก่นักเรียน นั้น ก็ไม่ได้ทำให้วัตถุประสงค์ในการปลูกฝังศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงไป แต่การเปิดวิชาเสริมกลับจะเป็นการดีเพราะผู้เรียนไ้ทั้งความรู้ทางวิชาการและความรู้ทาง ศาสนาและศีลธรรมควบคู่กันไป อย่างไรก็ตามเมื่อทางกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้วิชา พระพุทธศาสนาเป็นวิชาบังคับตามหลักสูตรในทุกกระชั้นชั้นเรียน จำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาใน โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยก็มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น¹

ส่วนเหตุผลที่นักเรียนเลือกเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย แต่ละแห่งนั้นเพราะอยู่ใกล้บ้าน รองลงมาคือสะดวกในการเดินทาง ส่วนเหตุผลที่เลือกเพราะ ความมีชื่อเสียงของโรงเรียนมีจำนวนน้อยเพียงร้อยละ 5.67 เท่านั้น แสดงให้เห็นว่าความมี ชื่อเสียงของโรงเรียนไม่เป็นเรื่องสำคัญในการตัดสินใจเข้าเรียนของนักเรียนส่วนใหญ่ ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจุบันโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมีรูปแบบและลักษณะการเรียนการสอนใกล้เคียงกัน โดยให้หลักสูตรการวัดประเมินผล การเปิดเปิดโรงเรียน การรับสมัคร ฯลฯ ตาม ระเบียบของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ มาตรฐานการศึกษาในโรงเรียนประเภท นี้จึงไม่แตกต่างกันมากนัก และการเรียนพระพุทธศาสนาวินิจฉัยนั้นมีไ้มุ่งเพื่อนำความรู้ไป แขนงชั้น หากแต่ต้องการให้ผู้เรียนฝึกฝนตนเป็นคนดีตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้การเลือกเข้าศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยแต่ละแห่งจึงขึ้นอยู่กับความสะดวก และความศรัทธาของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่ามีโรงเรียนพุทธศาสนาวิน ิจฉัยในกรุงเทพมหานครราวโรงเรียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี จะมีนักเรียนจากสถานที่ ต่าง ๆ สมัครเข้าเรียน เช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวัดจวนนิเวศ โรงเรียนพุทธ ศาสนาวินิจฉัยวัดกมมหาธาตุ โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวัดนาคปรก ฯลฯ จะมีนักเรียน มาจากนนทบุรี คลองเตย นครปฐมและที่อื่น ๆ มาสมัครเข้าเรียน² แต่ก็ยังมีไม่มากนัก

¹สัมภาษณ์ พระมหาสำราญ อุดควโร, 7 กรกฎาคม 2528.

²สัมภาษณ์ พระอาจารย์วิรัช วิรัชโช, เลขานุการโรงเรียนพุทธศาสนาวิน ิจฉัยวัดนาคปรก, รองประธานศูนย์กลางผู้กสัมพันธ์ โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย (ผส.พอ.), วันที่ 14 กรกฎาคม 2528.

2. จากผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิพย์ จะนำผลการวิจัยมาอภิปรายตามลำดับดังต่อไปนี้

ก. ด้านบริหารและการดำเนินงาน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีระบบการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือโรงเรียนมีการกำหนดขั้นตอนการวางแผนการดำเนินงานไว้ชัดเจน และเป็นที่เข้าใจของผู้ร่วมงาน ซึ่งครูส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน และโรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการจัดประชุมชี้แจงเพื่อให้นักลากรฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนมีความเข้าใจตรงกัน ประมาณเดือนละ 1-2 ครั้ง ในด้านความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ นั้น พบว่าบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ให้ความร่วมมือในการทำงานของโรงเรียน ซึ่งการบริหารการศึกษาทุกระดับทุกประเภท ให้บรรลุผลตามเป้าหมายนั้นไม่เพียงแต่ต้องการเงิน คน วัสดุ อุปกรณ์ เท่านั้น แต่ต้องอาศัยความร่วมมือทำงานของผู้เกี่ยวข้องของทุกฝ่าย¹ ความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาจึงจะเกิดขึ้นได้

ส่วนด้านการอบรมบุคลากรนั้นพบว่า โรงเรียนได้จัดให้มีการแนะนำอบรมวิธีการสอนแก่ครูผู้สอน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ ทั้งนี้ในการสอนวิชาศาสนานั้น แม้ว่าผู้สอนจะมีความรู้ทางธรรมก็ตาม แต่หากผู้สอนขาดเทคนิคการสอนแล้วจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย เพราะวิชาศาสนานั้นส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นนามธรรม

ด้านเงินทุนในการดำเนินงานนั้น โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิพย์ได้รับเงินทุนจาก 2 แหล่งใหญ่คือ จากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา และจากการอุดหนุนของกรมการศาสนา ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิพย์นั้นไม่มีรายได้จากการสอนนักเรียน แต่เป็นการศึกษาสงเคราะห์ที่วัดจัดให้เด็กและเยาวชนโดยไม่คิดมูลค่าใด ๆ โรงเรียนจึงต้องอาศัยเงินทุนจากทั้งสองแหล่งดังกล่าว แต่เงินอุดหนุนที่ทางราชการคือ กรมการศาสนาให้แก่โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิพย์นั้น แต่ละโรงเรียนได้รับประมาณ 3,000-4,000 บาท ต่อปี² ซึ่งนับว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในแต่ละปี ดังนั้น

¹ วิญญู สาทร, "ปัญหาการบริหารโรงเรียนมัธยมฯ," สารพัฒนาหลักสูตร (ตุลาคม 2524): 18.

² พระมหาไชยา อริชโย, กิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิพย์, หน้า 49.

วัดใดมีเศรษฐกิจดี เจ้าอาวาสหรือผู้บริหารเห็นความสำคัญของการศึกษา ปัญหาบ้านนี้ก็ไม่มี แต่จากการศึกษาพบว่าเกือบทุกโรงเรียนจะมีปัญหาค่าเงินลงทุนในการดำเนินงาน ทำให้หลายแห่งไม่สามารถดำเนินงานให้เป็นไปตามโครงการที่วางไว้ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนนั้นขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทางราชการและประชาชนทั่วไปเป็นสำคัญ จึงเป็นหน้าที่ของกรมการศาสนาที่จะต้องส่งเสริมและเผยแพร่กิจการค้ำนี้ไปสู่ประชาชนให้มากขึ้น เพราะเท่าที่ปฏิบัติอยู่ กิจการค้ำนี้ยังดำเนินการและรู้จักกันอยู่ในวงแคบระหว่างกรมการศาสนา วัด และผู้เรียนเท่านั้น

ส่วนการใช้จ่ายเงินของโรงเรียนนั้นพบว่า โรงเรียนใช้จ่ายเงินไปในเรื่องอุปกรณ์การสอนและงานมอบประกาศนียบัตรมากที่สุด ซึ่งในค้ำอุปกรณ์การสอนนั้นส่วนหนึ่งที่โรงเรียนต้องจ่ายตลอดปีคือค้ำสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากขณะนี้ยังไม่มีแบบเรียนวิชาศาสนาสำหรับนักเรียนของกรมการศาสนา มีแต่หนังสือหลักสูตรและประมวลการสอนสำหรับครู ดังนั้นจึงปรากฏว่าหลายโรงเรียนต้องแจกเอกสารคำสอนและแบบฝึกหัดให้นักเรียนทุกคน ส่วนงานมอบประกาศนียบัตรนั้น ถือเป็นงานประเพณีและงานสำคัญของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทุกแห่ง เพื่อเป็นการส่งเสริมและเผยแพร่กิจการของโรงเรียน กิจกรรมที่โรงเรียนส่วนใหญ่มุ่งจัดในงานมอบประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาในแต่ละระดับของแต่ละปีนั้น ได้แก่ การมอบทุนการศึกษา การถวายภัตตาหารเพลแก่พระภิกษุสงฆ์ และการจัดเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมงาน เช่น แขกรับเชิญ นักเรียน ผู้ปกครอง ฯลฯ การแสดงบนเวที เช่น การตอบปัญหาชิงรางวัล การแสดงของนักเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การประกวดมารยาทไทย ฯลฯ และการจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์ กิจกรรมที่กล่าวมาส่วนนี้ต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมากในแต่ละปี ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการจัดกิจกรรมงานมอบประกาศนียบัตรกลายเป็นประเพณีไปแล้วสำหรับโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในกรุงเทพมหานครหลายแห่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีและถูกต้อง ถ้าการจัดงานนั้นเป็นไปในลักษณะส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียนไปสู่ชุมชน และเป็นไปด้วยความประหยัด มีการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับผู้ปกครองและนักเรียน

ส่วนค้ำการปรับปรุงกิจการของโรงเรียนนั้น ปรากฏว่าทางโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้ปฏิบัติในหลายด้านนี้คือ การนำผลการสอนแต่ละครั้งมา

ปรับปรุงการเรียนการสอน การนำข้อเสนอแนะจากการประชุมสัมมนาหรือจากข้อคิดเห็นของครูปกครอง ฯลฯ มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีเพราะสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เป็นสถานที่รับใช้สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข. กำนัลหลักสูตรการเรียนการสอน

ครูส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตรและประมวลการสอนวิชาศาสนาเหมาะสมและครอบคลุมวัตถุประสงค์แล้ว ส่วนในการกำหนดเนื้อหาทางวิชานั้น ครูส่วนใหญ่ยึดหลักสูตรเป็นสำคัญ การเตรียมการสอนนั้นส่วนใหญ่จะเตรียมการสอนทุกครั้งที่สอน มีเพียงส่วนน้อยที่เตรียมเป็นบางครั้ง ส่วนวิธีสอนนั้นพบว่าครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายมากที่สุด รองลงมาคือการเล่านิทานประกอบบทเรียน ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของพัฒนา ชูเชื้อ¹ พบว่าวิธีสอนและกิจกรรมที่ผู้สอนใช้คือการบรรยายและยกตัวอย่างในนิทานชาดก และตรงกับผลการวิจัยของ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์² ที่พบว่าพระอาจารย์ส่วนใหญ่ใช้การอธิบายและเล่านิทานชาดก ประกอบ ซึ่งในการสอนศาสนานั้นต้องสอนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ การสอนบรรยายตามเนื้อหาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ช่วยอะไรแก่นักเรียน การสอนที่ไกล่เกลี่ยที่ถกวิธีที่ครูจะนำมาใช้ตลอดจนกิจกรรมและอุปกรณ³ แต่การใช้นิทานชาดกมาสอนเด็กนั้นเป็นสิ่งที่ดีเพราะจะทำให้เด็กมีโอกาสเรียนพระพุทธศาสนาไปด้วยโดยไม่รู้สึกท้อ⁴ ส่วนผู้วิจัยมีความเห็นว่าการสอนพระพุทธศาสนานั้นจะก่อให้เกิด

¹พัฒนา ชูเชื้อ, "การศึกษาเรื่องการอบรมพุทธศาสนาและความคิดเห็นของเราที่มีต่อพุทธศาสนาในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา".

²ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, "บทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีต่อเยาวชน".

³สาโรช บัวศรี, รายงานการประชุมทางวิชาการครั้งที่ 3 "คตินิยมและแนวทางการศึกษาของไทยในอนาคต (พระนคร: กรมสามัญศึกษา, 2512), หน้า 35.

⁴แสง จันทร์งาม, "พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน," สังคมศาสตร์ปริทัศน์, หน้า 9.

พร้อมทั้งปฏิบัติ ปฏิบัติ และปฏิบัติ คือให้นักเรียนมีทั้งความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ได้ และก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวม ซึ่ง สมทรง ปุณฺณาทฐี¹ ได้กล่าวถึงหลักการสอนศีลธรรมและศาสนาที่จะทำให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีนั้น ผู้สอนจะต้องใช้กลวิธีสอนหลาย ๆ อย่าง อาทิเช่น

1. การปฏิบัติบูชา เช่น สวดมนต์แปล การเข้าถึงไตรสรณาคมน์
ความใจ การกราบเบญจางคประติษฐาน ฯลฯ

2. จักนิทรศการธรรมะเพื่อชีวิต พุทธประวัติ ฯลฯ

3. อภิปราช สันทนาเป็นกลุ่ม

4. ทำสมาธิภาวนา

5. เล่านิทานธรรมโดยครูหรือนักเรียนก็ได้ สรุปข้อคิดจาก

นิทานนั้น

6. ปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพิธีกรรม เช่น เข้าวัด ฟังธรรม รักษาศีล
ทักษิณาทน ถวายสังฆทาน หอคน่าป่า เวียนเทียน หรือร่วมพิธีกรรมทางศาสนา

7. ฉายสไลด์ ภาพยนต์ เทป ที่เกี่ยวกับธรรมะ

8. เรียนนอกห้องเรียน เช่น ทัศนไม้มิรมสระ ในสวน ในวัด
ผู้ที่จะมีสถานที่ที่เอื้ออำนวย เพื่อสังเกตธรรมะจากธรรมชาติ

9. สอนด้วยภาพ หรืออุปกรณ์ที่ให้ความหมายจากภาพ

ฯลฯ

จึงพอสรุปได้ว่าการสอนศาสนาและศีลธรรมนั้นครูจะต้องมีความสามารถและใช้วิธีสอนให้
เหมาะสมแก่ระดับนักเรียน การเรียนการสอนจึงจะเกิดผลดีและได้ประโยชน์แก่ผู้เรียน

ส่วนการวัดผลปรากฏว่าครูส่วนใหญ่ใช้หลายวิธีประกอบกันคือใช้
ข้อสอบ กูจากงานที่ทำ และการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งนับว่าเป็นการวัดผลที่ถูกต้องเหมาะสม
เนื่องจากการเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นนักเรียนจะต้องสอบวิชาบังคับให้ได้
อย่างน้อย 50 คะแนนขึ้นไป ดังนั้นวิชาที่สอบจึงได้แก่วิชาศาสนาทั้งสามวิชาคือ ประวัติ

¹"หลักการสอนศีลธรรมในปัจจุบัน," ใน เอกสารเกี่ยวกับการสัมมนาผู้บริหาร
โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั่วราชอาณาจักร ประจำปี 2523, หน้า 46-47.

พระพุทธศาสนา วิชาธรรม และศาสนพิธี ซึ่งวิชาดังกล่าวมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

สำหรับนักเรียนนั้นมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรวิชาศาสนาคือ นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจและตั้งใจเรียนวิชาประวัติพุทธศาสนา ส่วนสาเหตุที่นักเรียนสนใจนั้น เพราะเห็นว่ามียุทธศาสตร์สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนการปฏิบัติพุทธศาสนพิธีนั้น จากการวิจัยพบว่า ศาสนพิธีที่นักเรียนปฏิบัติเป็นประจำคือ พิธีสวดมนต์ ไหว้พระ ร้องลงมาคือพิธีแม่เมตตา ส่วนการทำบุญตักบาตรนั้นมีนักเรียนเพียงจำนวนร้อยละ 7.08 เท่านั้นที่ปฏิบัติเป็นประจำ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมปัจจุบันทำให้ความสนใจด้านนี้ลดน้อยลง ซึ่งจากผลการวิจัยของ โสภา ชูพิกุลชัย¹ พบว่าสาเหตุที่วัยรุ่นระยะกลาง เห็นห่างจากการฟัง เทศน์และการตักบาตรนั้นคือ เนื่องจากไม่มีใครทางบ้านไปฟัง เทศน์ ส่วนการตักบาตรนั้นไม่ได้ปฏิบัติเนื่องจากไม่มีเวลาและต้นสาย

ผลจากการศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการฝึกอบรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาทำให้ผลการเรียนในโรงเรียนสามัญดีขึ้น ปัจจุบันโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่วนใหญ่ได้มีการฝึกสมาธิให้กับนักเรียนอย่างน้อยเดือนละ 1-2 ครั้ง ซึ่งจากการศึกษาทดลองของนายแพทย์โรจน์ สุวรรณสุทธิ และคณะ² พบว่าจำนวนร้อยละ 62 ของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มทดลองมีความตั้งใจเรียนมากขึ้น จำนวนร้อยละ 31 รักการเรียนมากขึ้น และจำนวนร้อยละ 65 เห็นว่ามีประโยชน์ต่อการเรียน แสดงให้เห็นว่าผลที่นักเรียนได้รับจากการเข้าศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นทำให้ฝึกฝนตนเองในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านวิชาความรู้ ด้านการปฏิบัติตัว และด้านจิตใจ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าสิ่งที่ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับเรื่องการปลูกฝังทัศนคติหรือ

¹โสภา ชูพิกุลชัย, "การศึกษาวิเคราะห์สาเหตุที่วัยรุ่นระยะกลางในกรุงเทพฯ เห็นห่างศาสนา".

²โรจน์ สุวรรณสุทธิ และคณะ, "สมาธิช่วยในการศึกษาเพียงใด," การประชุมสัมมนาวิทยากรของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย 2516 อ้างถึงใน อวยชัย โรจน์นันทกรกิจ, "ผลของการฝึกอานาปานสติสมาธิ สาขาจิตวิทยาคลินิก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2526), หน้า 41.

นิสัยที่ค้นคว้า คือ ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความสามัคคี ความกล้าหาญ และความมีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้เป็นคุณธรรมที่ประเทศชาติต้องการเป็นอย่างยิ่ง ในภาวะปัจจุบัน ทั้งนี้ถ้าโรงเรียนต่าง ๆ ได้สนับสนุนกิจการงานนี้ของคณะสงฆ์แล้วจะเกิดผลดีไม่น้อยในการร่วมมือพัฒนาเด็กและเยาวชนอันเป็นทรัพยากรที่มีค่าของสังคมและประเทศชาติให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ค. กำนกิจกรรวม

ในกำนกิจกรรวมนั้นทั้งครูและนักเรียนมีความคิดเห็นตรงกัน กล่าวคือ โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทยามีอาจารย์ฝ่ายกิจกรรวมและคณะกรรมกรนักเรียน การจักกิจกรรวมนั้นครูและนักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมโดยแต่ละครั้งทางโรงเรียนจะแจ้งวัตถุประสงค์ในการจักกิจกรรวมให้นักเรียนทราบ ซึ่งการจักกิจกรรวมของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทยามีเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดพัฒนาการในกำนต่าง ๆ เช่น กำนร่างกาย จิตใจ ทักษะความเป็นผู้นำ การกล้าแสดงออก การร่วมมือปฏิบัติงาน¹ ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทยาส่งเสริมให้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรวมนั้น นอกจากจะเป็นการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยตรงแล้ว จะเป็นการช่วยทำนุบำรุงส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของชาติได้อีกทางหนึ่ง เพราะจากการศึกษาพบว่ากิจกรรวมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นได้แก่กิจกรรวมเกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีไทยเป็นส่วนใหญ่

การส่งเสริมความสำคัญของพระพุทธศาสนาโดยการจัดงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและงานเผยแพร่งกิจกรของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทยามีสำคัญคืองานมอบประกาศนียบัตร ส่วนกิจกรรวมกำนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ปรากฏว่าครูและนักเรียนมีความเห็นว่านักเรียนให้ความร่วมมืออยู่ในระดับน้อยกว่ากิจกรรวมวันสำคัญทางศาสนาและงานมอบประกาศนียบัตร ซึ่งกิจกรรวมกำนนี้เป็นกิจกรรวมที่มีประโยชน์ต่อสังคมและเป็นการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทยากับชุมชน เป็นการฝึกให้นักเรียนบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและเป็นหน้าที่ของพลเมืองดีในสังคม-

¹อมรรชัย ทัศนิตเมธ, "การบริหารงานภายในโรงเรียน," จันทร์เกษม 160 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2524): 7.

ประเทศไทย

ง. ด้านความร่วมมือที่ได้รับ

จากผลการวิจัยพบว่าภาระดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในกรุงเทพมหานคร ได้รับความร่วมมือทั้งจาก 3 ฝ่ายคือ วัด ประชาชนและทางราชการ ความช่วยเหลือที่วัดให้แก่โรงเรียนนั้นได้แก่อาคารสถานที่และครูผู้สอน รวมทั้งเงินทุนในการดำเนินงานส่วนหนึ่งมาจากการบริจาคของพระสงฆ์ภายในวัดนั่นเอง ส่วนความร่วมมือจากประชาชนนั้นอยู่ในรูปของการบริจาคเพื่อสนับสนุนกิจการของโรงเรียน ซึ่งประชาชนที่ทราบการดำเนินงานกิจการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัดนั้น ส่วนใหญ่ได้แก่พุทธศาสนิกชน อุบาสก อุบาสิกาที่ไปทำบุญในวัดนั้น ๆ แต่ก็นับว่ายังมีจำนวนน้อยมาก สำหรับทางราชการนั้น นอกจากกรมการศาสนาแล้วยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร ได้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือทั้งด้านการเงิน การจัดกิจกรรม แต่จากการศึกษาพบว่าการศึกษาติดต่อกับทางราชการนั้นยังไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ต้องปรับปรุง เพราะการทำงานด้านการศึกษา นั้น หากไม่ได้รับความร่วมมือหรือความสะดวกจากทางราชการแล้ว ความก้าวหน้าในการจัดการศึกษาจะเกิดขึ้นไม่ได้

ส่วนในด้านการร่วมมือของผู้ปกครองนักเรียนนั้น พบว่าผู้ปกครองยังไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนมากเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ปกครองยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ นายอคุลย์ รัตทานนท์ อธิการบดีกรมการศาสนา (พ.ศ.2523) ได้ให้ความเห็นว่า "งานชั้นต้นของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นคือการปรับปรุงคุณภาพให้เป็นที่ศรัทธาของพ่อแม่เด็กที่มาศึกษาอบรม หรือของประชาสัมพันธน์ให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโรงเรียน ถ้าประชาชนศรัทธาการดำเนินการก็ไปรอกัน"¹ จึงเห็นได้ว่าสาเหตุหนึ่งของผู้ปกครองนักเรียนยังไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรนั้นเป็นเพราะโรงเรียนพุทธศาสนา

¹อคุลย์ รัตทานนท์, "หลักการบริการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์," ในเอกสารเกี่ยวกับการสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั่วราชอาณาจักร ประจำปี 2523, หน้า 28.

วันอาทิตย์ยังไม่ได้มีผลงานปรากฏต่อสังคมมากนัก ทั้งนี้ส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้โรงเรียนประสบความสำเร็จและเป็นที่ศรัทธาของประชาชนนั้นขึ้นอยู่กับ การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนด้วย เป็นประการสำคัญ เพราะการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนนั้นมุ่งสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน การที่จะให้ประชาชนเขามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนนั้นประชาชนจะต้องได้รับความรู้และมีความเข้าใจโดยถูกต้องของการดำเนินงานของโรงเรียน¹ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จะก่อให้เกิดความสำคัญต่องานประชาสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้น เพราะจากการศึกษาพบว่าทั้งทางโรงเรียนเองและกรมการศาสนายังให้ความสำคัญแก่งานค่านี้น้อยมาก ซึ่งเท่าที่ทำได้แก่การจักงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การออกวารสารของโรงเรียน

สำหรับความร่วมมือระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ด้วยกันนั้น ปรากฏว่ามีความร่วมมือช่วยเหลือกันดี และมีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จำนวนมากในกรุงเทพมหานครมีการร่วมกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีศูนย์ศูนย์กลางโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นสื่อกลาง ส่วนความตกลงการที่โรงเรียนส่วนใหญ่ของการให้ทางวิชาการช่วยเหลือกันคือค่านการเงิน ค่านวิชาการ ค่านการประชาสัมพันธ์ และค่านคำปรึกษาแนะนำ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ดำเนินงานโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยมาก เพียง 1-3 ปี และส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสงฆ์ ความรู้ความชำนาญในด้านการบริหารการศึกษายังมีน้อยมาก โดยเฉพาะโรงเรียนที่ตั้งขึ้นในภายหลัง ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า ทางราชการจะต้องดำเนินการเพื่อให้การสนับสนุนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในทุก ๆ ด้าน เพราะเท่าที่ปฏิบัติอยู่นั้น นอกจากการให้เงินอุดหนุนการดำเนินงานของโรงเรียนแล้ว ด้านอื่น ๆ นับว่ายังมีน้อยมากไม่ว่าจะเป็นความช่วยเหลือด้านวิชาการ ค่านการให้คำปรึกษาแนะนำ และค่านการประชาสัมพันธ์ เพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนากิจการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัดต่าง ๆ

¹ ฝรั่งค์ ชีร์ไวทยะ, "โรงเรียนกับการประชาสัมพันธ์," ประชาศึกษา 35

3. ปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยและข้อเสนอแนะทางแก้ไขปัญหา

แม้ว่าโดยสภาพทั่วไปแล้วโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในกรุงเทพมหานคร จะมีระบบการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ มีความร่วมมือจากทุกฝ่าย แต่ในการดำเนินงานทุกอย่างนั้นย่อมจะต้องมีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นไปตลอดเวลาไม่มากก็น้อย จากการศึกษาปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย พบว่าปัญหาที่สำคัญและโรงเรียนส่วนใหญ่ประสบมากในการดำเนินงานของโรงเรียนคความคึกคักเห็นของครู ซึ่งเห็นว่ามีปัญหามากแต่ตรงกันข้ามกับความเห็นของนักเรียน ซึ่งเห็นว่าเป็นปัญหาน้อย ปัญหาเหล่านี้คือ¹

1. โรงเรียนขาดเงินในการดำเนินงานทำให้โครงการต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามแผนการที่กำหนดไว้
2. นักเรียนไม่สนใจเรียนอย่างจริงจัง เช่น ขาดเรียน
3. โรงเรียนไม่สามารถติดตามผลนักเรียนในการนำเอาความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
4. โรงเรียนขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการจัดกิจกรรม

จากปัญหาค้างกล่าว แสดงว่าผลการวิจัยครั้งนี้ไม่แตกต่างกับผลการวิจัยของประชุม ชุมเพ็งพันธ์² ที่พบว่าปัญหาและอุปสรรคของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยคือ ขาดทุนทรัพย์ในการดำเนินงาน ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน นักเรียนมาเรียนไม่สม่ำเสมอ ฯลฯ และใกล้เคียงกับผลการประเมินปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยของพระมหาพรงค์ จิตฺตโสภณ³ ที่สรุปว่า โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมีปัญหาคือ ขาดบุคคลที่จะช่วยงานอย่างจริงจัง ขาดทุนดำเนินงานอย่างเพียงพอ เด็กไม่มีเวลาพอเพราะต้องเรียนภาคปกติทุกวันจนไม่มีเวลาพัก ฯลฯ

¹ จากตารางที่ 35, 36 และ 37.

² ประชุม ชุมเพ็งพันธ์, บทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยที่มีต่อเยาวชน, หน้า 203.

³ พระมหาพรงค์ จิตฺตโสภณ, "การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย," พุทธจักร, หน้า 24.

สำหรับในด้านการเงินนั้น นายเลย จันทจักร รองอธิบดีกรมการศาสนา¹ ได้ให้ความเห็นว่า "โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นจะค่อนข้างดำแข็งตัวเองก่อนคือ โรงเรียนจะต้องมีรายได้ซึ่งอาจได้จากผู้มีจิตศรัทธาบริจาค มีมูลนิธิหรือสมาคมให้การสนับสนุน ฯลฯ แต่ถ้าโรงเรียนใดไม่มีเงินวัด ไม่มีมูลนิธิจะหวังพึ่งแก่กรมการศาสนานั้นไม่พอ" เพราะมีโรงเรียนพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากถึงในปัจจุบันนี้ แม้ว่าการเพิ่มเงินอุดหนุนนั้นกรมการศาสนาได้รับเพิ่มขึ้นทุกปีงบประมาณ แต่รายจ่ายก็มีมากเช่น การจัดอบรมผู้บริหาร ครูผู้สอนของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การจัดอบรมคณาจารย์ และ การให้เงินค่ากิจกรรมนักเรียน² ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการดำเนินงานโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นต้องอาศัยเงินทุนจากผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเป็นหลัก เพราะโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไม่มีรายได้แต่อย่างใด

ส่วนนักเรียนไม่สนใจเรียนอย่างจริงจังนั้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่นนักเรียนคิดกิจกรรมที่โรงเรียนปกติในวันหยุด หรือบางโรงเรียนมีการเปิดสอนในวันเสาร์ ดังนั้นนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ด้วย จึงไม่มีเวลาพักผ่อน นอกจากนั้นผู้ปกครองอาจต้องการให้นักเรียนหยุดพักผ่อนหรือช่วยงานบ้านในวันอาทิตย์ ส่วนการที่ทางโรงเรียนไม่สามารถติดตามผลนักเรียนได้นั้น เนื่องจากในสัปดาห์หนึ่งนักเรียนมาโรงเรียนเพียงวันเดียว ดังนั้นสิ่งที่ทางโรงเรียนปฏิบัติได้นั้นก็เพียงแต่ให้การบ้านนักเรียนซึ่งจะทำให้นักเรียนสนใจเรียนและติดตามบทเรียนได้ไม่ขาดระยะ

ในด้านการพร้อมของเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดกิจกรรมนั้น เป็นสิ่งจำเป็นเพราะการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น โรงเรียนที่มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมนั้นมีส่วนถึงคุณค่าความสนใจของนักเรียน เพราะเป็นการทำให้บรรยากาศกระฉับกระเฉงทั้ง

¹จากการอธิบายเรื่อง "โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับการพัฒนาชาติไทย" วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2528 ณ ห้องประชุมกรมประชาสัมพันธ์ เวลา 14.00 น.-16.00 น. (เนื่องในงานสัปดาห์ส่งเสริมโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, วันที่ 15-19 มิถุนายน 2528).

²เรื่องเดียวกัน.

ผู้เรียนและผู้สอน¹ ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยศึกษานั้น มีใญ่มุ่งแก่ความรู้ความจำในเนื้อหาบทหลักสูตรเท่านั้น แต่นักเรียนจะคงได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาควบคู่กันไป

สรุป

โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยศึกษาในประเทศไทยเกิดขึ้นเนื่องจากความข้องการ แก้ไขปัญหาทางศีลธรรมของ เด็กและเยาวชน แยกต่างจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยศึกษา ในประเทศอื่น ๆ เช่น ในประเทศศรีลังกา ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนา และต่อต้านการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของชาวต่างชาติ

โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยศึกษาในประเทศไทย ได้จัดตั้งขึ้นเป็นแห่งแรกที่วัด มหาธาตุ เมื่อ พ.ศ. 2501 และต่อมากิจการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยศึกษาได้แพร่หลาย ไปทั่วประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2507 วัดและหน่วยงานต่าง ๆ จัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยศึกษาขึ้นเป็นจำนวนมาก มีทั้งที่ประสบความสำเร็จและบางแห่งก็ประสบอุปสรรคหลายประการจนต้องล้มเลิกไปในที่สุด ทั้งนี้เมื่อถึง พ.ศ. 2510 พระสงฆ์ระดับผู้บริหารของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยศึกษาในกรุงเทพมหานคร จึงได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาขึ้นเป็น ครั้งแรก ณ มหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร เพื่อพิจารณาหารูปแบบและแนวทาง แก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ และการประชุมสัมมนาระดับผู้บริหาร ได้มีติดต่อกันมา โดย เว้นระยะประมาณ 2 ปีต่อครั้ง โดยคณะสงฆ์ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยศึกษา ทั้งในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2518 ทางราชการได้พิจารณาเห็นว่า โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยศึกษาได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคมมาก โดยเฉพาะสามารถแก้ไข ปัญหาความประพฤติของเด็กและเยาวชนอย่างได้ผลดี ทั้งยังเป็นการส่งเสริมพระศาสนา อีกด้วย ประกอบกับในขณะนั้นรัฐบาลได้ให้ความสำคัญและมีนโยบายในการพัฒนาจริยธรรม ของคนในสังคม โดยใช้วัดเป็นแหล่งกลางในการให้การศึกษาและเผยแพร่อบรมศีลธรรม ให้แก่ประชาชน ดังนั้นโครงการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยศึกษาจึงได้รับ

¹พระมหาณรงค์ จิตฺกโสภาโณ, "การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยศึกษา," พุทธจักร, หน้า 27.

การบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) โดยมีกองศาสนศึกษา กรมการศาสนาเป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินการตามโครงการ

ส่วนสภาพของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในกรุงเทพมหานครในอดีตนั้น มีอยู่สองรูปแบบคือ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้งสองแห่งเป็นแบบอย่างให้โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่เกิดขึ้นในระยะหลัง ซึ่งมีทั้งโรงเรียนที่สมัครเข้าเป็นสาขาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีทั้งโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตพระนครและธนบุรี และต่างจังหวัด ส่วนโรงเรียนที่เป็นสาขาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งส่วนใหญ่มีสาขาอยู่ในต่างจังหวัด สิ่งที่โรงเรียนทั้งสองแห่งได้ให้กับโรงเรียนในสาขาคือ ลักษณะการบริหารและการดำเนินงาน หลักสูตรและแบบเรียน ฯลฯ

ส่วนในปัจจุบัน กรมการศาสนาเข้ามาให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทั้งด้านการเงิน การจัดทำหลักสูตร และการกำหนดรูปแบบของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้งนี้เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเอกภาพและมาตรฐานเดียวกัน สำหรับด้านการบริหารโรงเรียนนั้นแม้ว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จะมีลักษณะการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ แต่โรงเรียนก็ยังต้องประสบปัญหาหลายอย่างทั้งด้านการเงิน ด้านค่านักเรียน ด้านความร่วมมือของประชาชน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ต้องได้รับการแก้ไขโดยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหารทางราชการ และผู้ปกครอง ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทรงความวิฤกษ์ประสัคคีที่มีมาแต่เดิม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาคังนี้คือ

1. กรมการศาสนา ควรช่วยเหลือโรงเรียนพุทธศาสนาอย่างจริงจังเพราะเท่าที่ปรากฏอยู่ การดำเนินงานยังไม่ได้รับความช่วยเหลือจากคณะสงฆ์ระดับสูง จึงควรหาทางขอความร่วมมือให้พระสงฆ์ใหญ่สนับสนุนกิจการด้านนี้ให้มากขึ้น ส่วนในค่านับประมาณนั้นทางกรมการศาสนาควรจัดสรรเงินค่านนี้ให้มากขึ้นเพราะเท่าที่เป็นอยู่เงินที่แต่ละโรงเรียนได้รับนั้นน้อยมากเมื่อเทียบกับรายจ่ายที่ทางโรงเรียนจะต้องใช้ในแต่ละปี

นอกจากนี้การจัดสรรงบประมาณนั้นทางราชการไม่ควรจะยึดจำนวนผู้สอนและผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากบางโรงเรียนได้แจ้งจำนวนครูและนักเรียนไปมากแต่พอกลางปีหรือปลายปีจำนวนนักเรียนลดลงน้อยมาก ดังนั้นจึงควรพิจารณาจากเศรษฐกิจของวัดแต่ละแห่งเป็นสำคัญ เพราะวัดบางแห่งได้รับเงินบริจาคมากแก่นำไปสร้างถาวรวัตถุมากกว่าที่จะสนับสนุนการศึกษาเพราะเห็นว่าโรงเรียนได้รับการอุดหนุนจากทางราชการอยู่แล้ว ซึ่งในการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในปัจจุบันนี้ต้องมีเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบ ทางราชการจึงควรให้วัดที่มีเศรษฐกิจช่วยเหลือกิจการของโรงเรียนให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

2. โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จะต้องจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมที่สามารถดึงดูดความสนใจของเด็กวัยต่าง ๆ ได้ทั้งนี้เนื่องจากมีกิจกรรมหลายอย่างในสังคมที่ทำให้เด็กสนใจและสนุกกว่าการเข้าวัด ดังนั้นผู้บริหารและผู้สอนจะต้องเข้าใจ มีความรู้ทางจิตวิทยา และทันต่อเหตุการณ์ สามารถทำให้ผู้เรียนสนใจ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่างที่โรงเรียนจัดขึ้น

3. โรงเรียนสามัญควรให้ความสนใจกิจการค่านนี้ โดยการสนับสนุนให้นักเรียนไปเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนทุกระดับสอนวิชาพระพุทธศาสนาและควรร่วมมือกันระหว่างวัดและโรงเรียนในการติดตามผลการเรียนและความประพฤติของนักเรียน โดยอาจจะใช้วิธีการที่ดึงดูดใจให้นักเรียนเข้าศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มากขึ้น เช่น ให้นักเรียนสามารถนำผลการสอบและคะแนนวิชาพระพุทธศาสนาจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มาใช้ในโรงเรียนสามัญได้ แต่ทั้งนี้ต้องมีมาตรการรักษา เช่น เวลาเรียนของนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้วิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาสภาพและปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในแต่ละภาคของประเทศ เพื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยฉบับนี้
2. ควรศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น ผู้ปกครอง ครูในโรงเรียนสามัญ หรือบุคคลกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เกี่ยวกับทัศนคติและความสนใจที่มีต่อการศึกษาค่านนี้
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่สังกัดกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการกับโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่จัดโดยหน่วยงานอื่น เช่น ยูวพุทธิกสมาคม พุทธสมาคม ฯลฯ